

บทความวิจัย

การมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็งต่อการจัดการสุขภาพชุมชนในเขตอุตสาหกรรม Participatory Approach to Strengthen Community for Health Management in Industrial Area

นิสากร กรุงไกรเพชร (Nisakorn Krungkraipetch)*
ยุวดี ลีลัคณาวิระ (Yuwadee Leelukkanaweera)*
ฉันทนา จันทวงศ์ (Chantana Chantawong)*
อริสรา ฤทธิงาม (Arisara Ritngam)**
ปวีณา มีประดิษฐ์ (Paweena Meepradit)***
แอนนา สุมะโน (Anna Sumano)****

บทคัดย่อ

ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่เรียนรู้จัดการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการเฝ้าระวังและปกป้องสุขภาพชุมชนให้ปลอดภัยจากมลพิษทางสิ่งแวดล้อม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของชุมชนที่อยู่ในเขตอุตสาหกรรมบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ แกนนำชุมชนและอาสาสมัครชุมชน 3 ชุมชน ประชาชนและองค์กรชุมชน รวมทั้งสิ้น 380 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการดูแลสุขภาพประชาชนในเขตอุตสาหกรรม และเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ; โปรแกรมบันทึกและจัดเก็บข้อมูลสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ แบบบันทึกการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมแบบสำรวจสุขภาพประชาชน ปฏิทินเฝ้าระวังการเจ็บป่วย วัสดุอุปกรณ์การเฝ้าระวังคุณภาพอากาศแบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังดำเนินงาน แบบประเมินทักษะการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม และแบบประเมินคุณภาพชีวิต ผลการศึกษาครั้งนี้ ระยะเวลาที่ 1 การประเมินและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยการสร้างสัมพันธ์ภาพและประเมินการรับรู้ภาวะสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน พบว่าทั้ง 3 ชุมชนได้รับทั้งผู้จากการขนถ่ายสินค้าและเรือบรรทุกสินค้า ผู้ทรายจากอุทกภัย คลื่นจากโรงกลั่นน้ำมัน และการ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**อาจารย์ กลุ่มวิชาการพยาบาลชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสุขศาสตร์อุตสาหกรรมและความปลอดภัย คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

ขาดรายได้ของชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งชุมชนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหากันเองบางส่วนและแจ้งองค์กรชุมชน และสถานประกอบการให้ดำเนินการแก้ไข ระยะที่ 2 สร้างระบบการเฝ้าระวังสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ในชุมชน ได้แก่ การพัฒนาอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การทำแผนที่ชุมชนแสดงมลพิษ การตรวจปริมาณฝุ่นในชุมชน การตรวจความเป็นกรด่างของน้ำฝน และการตรวจสุขภาพและเฝ้าระวังอาการที่อาจมีสาเหตุจากมลพิษทางอากาศพบว่าค่าฝุ่นในชุมชนมีค่าตั้งแต่ 1⁺ ถึง 3⁺ ประชาชนมีอาการหวัด ไข้ ปวดศีรษะ คลื่นไส้ และถูกรบกวนการนอนหลับ และผลการตรวจสุขภาพที่พบปอดขยายตัวน้อยกว่าปกติ ภาวะโลหิตจางและมีเม็ดเลือดขาวชนิดอีโอซิโนฟิลสูง (Hypereosinophilia) โดยประชาชนมีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชนแตกต่างกันตามการได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ระยะที่ 3 ชุมชนได้ถอดบทเรียนถึงความสำเร็จที่ต้องประกอบด้วยกลุ่มแกนนำที่ความเป็นผู้นำ และมีความหลากหลาย การประสานงานและแบ่งพื้นที่ทำงานอย่างชัดเจน และการได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการเฝ้าระวังสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปใช้กับชุมชนอื่นๆ ในแถบนิคมอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครชุมชน และกลุ่มแกนนำอื่นๆ ในชุมชนเรื่องพิชภัยจากมลพิษทางอากาศต่อสุขภาพรวมทั้งวิธีการเฝ้าระวังสุขภาพสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: ชุมชนเข้มแข็ง, การจัดการสุขภาพ, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

Community strength is learning community which solve their problems especially community health surveillance and protection from environmental pollution. The objective of this participatory action research was to develop the community health management model in industrial area, based on community and network participation. The samples were community leaders and community volunteers of three communities, community members, and organizations, totally 380 people. Research instruments were the strengthen community program of health management for people in industrial area, and both quantitative and qualitative instruments as well as environmental and health recording program, health survey questionnaire, daily health surveillance calendar, air quality surveillance tools, pre-post test questionnaire, environmental surveillance skill test questionnaire, and quality of life questionnaire. Result: first phase, community appraisal and reinforcement consisted of relationship making and assessment the community perception of environment and health. All three communities were exposed to dust from transport of goods, cargo ship, and shipyards, acrid smell from oil refinery, and loss of fishermen's income. These problems were resolved by community and informed to related organizations and industries. Second phase, environmental and health surveillance system development in communities, included developing environmental conservation volunteers, community